

ANTON ORPÍ GILI "En Tonet Matador"

En Pau *Matador* era el flabiolaire dels bastoners de Gelida i no pas dels de Masquefa. Ho demostra el fet que, si coincidia una ballada de les dues colles el mateix dia, el músic anava a tocar amb els gelidencs, preferentment. Això va provocar algun que altre incident. Per exemple quan l'any 1929 els bastoners de Masquefa van haver de buscar-se un altre músic per poder participar en el concurs del Poble Espanyol de Barcelona. Aquest va ser el germà petit del *Matador*, en Tonet, a qui el seu

76. Bastoners de la Beguda Alta.

En Tonet Matador amb la Colla de Bastoners de la Beguda Alta. Cap el 1952.

Cedida: Societat Recreativa Unió Begudenca.

germà li havia ensenyat de ben petit a tocar el flabiol i a matar porcs. No li va ensenyar a tocar el tamborino, però, i a diferència d'en Pau, en Tonet feia sonar el flabiol amb la mà dreta.

Va néixer a Sant Llorenç el 1887, però un cop casat va anar a viure i va fer vida a Subirats, a la barriada de *cal Sant Isidre*, on va morir el 1962.

Segons en Pau, en Tonet era *aprenent en els dos arts i en cap dels dos tan avantatjat com ell*. En algunes ocasions havien format els dos germans una petita colla de flabiolaires coneguda pels *Matadors*. Sembla ser que ambdós *Matadors* havien fet una mena de societat i tenien repartides les zones on tocaven. La darrera vegada que van tocar junts va ser el 1939, en la diada de Sant Fèlix a Vilafranca del Penedès.

El 1948, el folklorista català Aureli Capmany Farrés (1868 – 1954) va publicar un estudi sobre el ball de bastons de Gelida⁹¹ amb les dades que havia recollit quatre anys abans. El llibret és una obra d'art bibliogràfica de la qual tan sols es va fer una tirada de 35 exemplars. En ella es publiquen quinze partitures que recullen les tonades que en Tonet anava fent sonar amb el flabiol mentre els professors Gabriel Rodó i Joan Carceller, del Conservatori del Liceu, les notaven al pentagrama. En referir-se al Tonet, Capmany diu: "*Des de fa molts anys han estat els sonadors de flabiol els germans Orpí, de Sant Llorenç d'Hortons, els quals han mantingut la melodia de les tonades amb què acompanyaven el Ball de Bastons fins a nosaltres. (...) L'Antón Orpí i Gili, de 56 anys d'edat, és un bon flabiolaire que desgrana la música dels bastoners amb la gràcia del senzill flabiol de muntanya i que a semblança dels nostres pastors, músics intuïtius populars, desconeix en absolut els signes musicals del pentagrama.*"

La relació entre els dos músics era molt peculiar. En Pau li havia fet de pare com aquell qui diu. Hom recorda que el *Matador* gran, tot i ser una excel·lent persona, era rigorós i feia poca broma durant les sortides amb els bastoners. En això, el nét del *Matador* explica una anècdota: *Una vegada que van anar a Igualada per la festa major⁹² pernoctaven en una pensió de la Rambla anomenada Fonda Universo. Després de les ballades, per la nit, els joves bastoners sortien a descobrir i gaudir dels plaers igualadins... En Pau, que ja era un*

⁹¹ *El Ball de Bastons de Gelida* (1948).

⁹² L'any 1934, probablement.

home gran, no sortia amb els joves i es posava a dormir ben d'hora. Quan de matinada els bastoners tornaven a la pensió feien una mica de soroll i en Pau es va llevar –lluïnt uns calçotets llargs, amb l'espardenya a la mà, donant cops per aquí i per allà i els amenaçava amb deixar-los sense postres –que solia ser una poma. En acabat eren els joves qui li fotien la poma en ell...⁹³

En Pau tenia un caràcter més seriós que no pas el seu germà petit. Tal volta les circumstàncies de la seva infància sense pare, havent-se de fer càrrec de la família sent pràcticament un nen, van influir-hi en el seu caràcter.

D'en Tonet també n'expliquen, d'anècdotes. Moltes tenen a veure amb la seva vessant de director de coral. Efectivament, el *Matador Xic* –o en *Ton Xamós*, com li deien els veïns de Subirats referint-se al mot de la casa on vivia- havia dirigit entre d'altres les corals de Sant Llorenç d'Hortons, Can Catasús, Sant Joan Samora i Sant Sadurn d'Anoia. Ell sol, sense saber de música més que d'oïda, es feia les quatre veus i s'ho apuntava d'alguna manera amb el seu mètode. En els cors, tenia predilecció pels baixos i va compondre aquest efecte el *Cant de la Passió*, que hom interpretava en època de Setmana Santa a Sant Llorenç. Aquest era un cant molt solemne que hom cantava dins l'església. Una vegada, quan tothom estava concentrat i gaudia de la bellesa de la música, va passar pel costat d'en Tonet un vell escolà amb la plata per recollir els cèntims dels fidels. En Tonet, que dirigia d'esquena el públic, es va mig girar, li va clavar un cop de batuts a la calba d'aquell bon home i va continuar dirigint. Tothom es va posar a riure. Aquesta anècdota ens fa veure una mica la diferència de caràcters entre els dos germans.

En qüestió de bastons, en Tonet tocava per als de Gelida, de vegades amb el seu germà, i també va ser el flabiolaire de la colla de bastoners de la Beguda Alta. Abans de morir el 1962 va ensinistrar en el flabiol el seu nebot nét, Jaume Orpí Casas.

77. Bastoners de la Beguda Alta.
Ball del Burgit. Cap el 1952.
Cedida: Societat Recreativa Unió Begudenca.

La petjada

Amb el seu caràcter de suplent, en Tonet no va deixar cap empremta en la colla. Tal volta, el més remarcable és preguntar-se per què, acabada la Guerra Civil i ja reorganitzada la colla de Masquefa el 1945, hom no va demanar en Tonet que vingués a tocar. El més probable sigui pel fet que vivia massa lluny per venir a peu a Masquefa. Enlloc d'ell hi va entrar un altre músic més jove del qual tot seguit parlarem i que va alterar el paradigma musical dels balls de bastons a Masquefa fins el dia present.

⁹³ Jaume Orpí Casas (6-6-2009).

JOSEP CARBÓ VILAMAJOR "Pepito Carbó"

Va néixer a Esparreguera⁹⁴ el 1898 i va morir en aquella població el 1989.

Treballà, des dels deu anys i tota la vida, al blanqueig de Can Sedó d'Esparreguera. Havia tocat ball almenys al veïnat de Can Gras (t.m. dels Hostalets de Pierola), però sobretot pels bastons de Masquefa.

Josep Carbó és un exemple com pocs n'hi ha de la gènesi dels "flabiolaires de repertori tancat": tot i que ni a la vila d'Esparreguera ni el seu terme, ell encara havia tocat el ball de dia, però la seva dedicació professional foren bàsicament els balls de bastons. Va tenir una filla anomenada Antònia⁹⁵.

El 1935, els bastoners de Masquefa van participar en el concurs del Poble Espanyol de Barcelona i en Josep Carbó va fer de suplent d'en Pau Matador. Era llec en solfa i el seu repertori musical, així com les seves execucions, eren d'allò més migrades⁹⁶.

78. Josep Carbó Vilamajor.
Esparreguera. 1950.
Cedida: AAM.

Ball nou

La petjada.

La mort de Pau Matador el 1941 va fer que la colla de bastoners de Masquefa, en la reorganització del 1945, prengué el *Pepito* com a flabiolaire oficial. Carbó va introduir la música del *Ball Nou* d'Esparreguera, amb la qual es ballaven pràcticament tots els balls durant els anys quaranta, cinquanta i seixanta del passat segle.

Recentment hom recupera la memòria d'aquest flabiolaire. Pel que toca a Masquefa, en Pepet rep un homenatge cada vegada que sonen les seves solfes i la colla balla el Ball Nou.

79. Solfes del Ball Nou.
Transcrita: Àngel Vallverdú Rom.
Cedida: Àngel Vallverdú Rom.

⁹⁴ Àngel Vallverdú (12-4-2009)

⁹⁵ Vegeu els articles sobre en Carbó publicats en els *Col·loquis del flabiol* 2007 i 2009, Ajuntament d'Arbúcies.

⁹⁶ Àngel Matas Fosalba (11-10-2005).